

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך יח, תשכ"ז

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

על "דבקי מיתה"

העיר א"מ הברמן (לשוננו לעם יז, 244) על הנאמר
בבבלי שבת לב ע"א "שלושה בדקי מיתה גבראו באשה,
ואמרי לה שלושה דבקי מיתה, בדה וחלה והדלקת הנר",
ופירש ושאין דבקי אלא בדקי בשיכול האותיות, כדרך
שנהגו — לדעתו — אנשי ארץ-ישראל לשכל אותיות אף
במלים אחרות. ואף על פי שגם להברמן ברור, כי הנוסח
דבקי הוא לשון ארץ-ישראל, רואה הוא את הנוסח בדקי
המובא בבבלי עיקר.

כיוון שנגעתי בעניין זה בספרי "עברית וארמית נוסח
שומרון" כרך ג', ספר ב', שיציאתו לאור משתהית, אורשה
נא לחזור כאן על פירוש דבקי שניתן שם. תחילה אעיר
שנוסח א"י שונה מנוסח הבבלי לא רק בתיבת דבקי — בדקי,

אלא בעניין עיקרי אחר, וכך שנינו בתוספתא שבת פ"ב ה"י: "שלושה דבקי מיתה הן מסורין לנשים"; וכבר העיר ליברמן בביאורו הארוך (חלק ג, עמ' 35): "קשה מאוד לפרש את הברייתא כאן ואת הירושלמי לפי גירסת הבבלי". מן הסתם החלפת מלת דבקי, שמשמעותה המדויקת נשתכחה מאנשי בבל, במלת בדקי גרמה לשינוי הנוסח בברייתא. אבל עניינה של הברייתא שנוי באופן ברור ופשוט: שלוש מצוות הנ"ל נמסרו לנשים, ויש בכוחן של שלוש המצוות לקרב את מיתתן של נשים, אם אינן מקפידות בהן.

והנה מצאנו בארמית של ארץ-ישראל, במקורות השומרוניים, דבק משמש במשמעות מסייע ועוזר, ודיי שאביא שתי עדויות לשימוש זה.

עמרם דרה (בספרי הנ"ל, עמ' 86) מפיט:

אלהן רחמנה דבק	אלהינו הרחמן הושע (dēbāq)
לית לן דבק לבר מנך	אין לנו מושיע (dābēq) זולתך.

מרקה מפיט (שם עמ' 136):

ואלית רחמנה דבק	ואם אין הרחמן מושיע (dāb)
ומנהר לרחמי	וזכר את אוהביו
כהלן נבכי קנומן	כולנו נבכה את עצמנו
לית לן אפים למצבע דבק	אין לנו פנים לקרוא הושע (dēbāq)
חיב אן יצבע דבק	חוטא אם יקרא הושע (dēbāq)
ולא דבוק דידבקנה ...	ואין מושיע (dābēq) שיושיענו.

ועי' גם ב"המליץ" (ספרי הנ"ל, כרך ב, עמ' 460) ותמצא בו לדבקתי גרדף עם לסעדי.

והנה ברור, שאותה המשמעות נתונה גם בשורש
דבק שבברייתא שלפנינו כנוסחה של א"י, ואולי נשתמרה
בזכות מטבע הלשון האמור: "דבקי מיתה" הם "מסייעי
מיתה". ממטבע הסמיכות אין לדוק, אם הכוונה "מזרזים
את המיתה" או "מושיעים מן המיתה", ולענין הברייתא
שלפנינו אין חילוק; זה וזה תולמים אותה.

אין בידינו ידיעה על ניקודה של מלת דבקי כאן,
וקרוב בעיניי, שמעיקרא צורת בינוני היא, דבקי, כמו
במובא לעיל מן השומרונית. שוב מצאנו שימוש לשון
בארמית של ארץ-ישראל, שאינו ידוע משאר הארמית, ואח
לו בלשון חכמים.